Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk Historycznych
Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii

Anna Maria Skulska
nr albumu: 217499

Praca licencjacka
na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – próba monografii

Opiekun pracy dyplomowej
dr Ewa J. Kurkowska
Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii

Toruń, 2009

Pracę przyjmuję i akceptuję

.....

data i podpis opiekuna pracy

Potwierdzam złożenie pracy dyplomowej

.....

data i podpis pracownika dziekanatu

Streszczenie

W pracy tej zawarte są informacje dotyczące bibliotek cyfrowych oraz związanych z nimi problemów. Omówiono tutaj pokrótce historię zasobów dokumentów cyfrowych, dostępnych poprzez sieć Internet, na świecie jak i w Polsce. Głównym tematem jest jednak Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (KPBC). Opisano inicjatorów tego zasobu czyli Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego, zwłaszcza Bibliotekę Główną Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Szczególną uwagę zwrócono na rozwiązania dotyczące praw autorskich, samej digitalizacji dokumentów, podziału zasobów cyfrowych na kolekcje, metod wyszukiwania konkretnych pozycji, opisu bibliograficznego oraz opcji dostępnych dzięki kontu użytkownika.

Słowa kluczowe

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa
biblioteki cyfrowe
prawo autorskie
Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego

Spis Treści

Wstęp 5

Rozdział 1 – Biblioteki cyfrowe 7

1.1 Rozwój bibliotek cyfrowych na świecie 11

1.2 Rozwój bibliotek cyfrowych w Polsce 15

Rozdział 2 – Powstanie i rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej 20

2.1 Konsorcjum Bibliotek Cyfrowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego 20

2.2 Powstanie Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej 23

2.3 Rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej 27

Rozdział 3 – Kujawsko-Pomorska Biblioteki Cyfrowa obecnie 35

3.1 Kolekcje Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej 38

3.2 Narzędzia wyszukiwawcze Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej 41

3.3 Konto użytkownika w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej 44

Zakończenie 47

Bibliografia 49

Wykaz zdjęć i ilustracji 53

Wstęp

Niniejsza praca ma formę monografii. Monografia jest to praca naukowa w całości poświęcona jednemu, konkretnemu zagadnieniu. Celem tego rodzaju rozprawy jest dokładne opisanie problemu badawczego ze wszelkich możliwych punktów widzenia. Dąży ona do wyczerpującego przedstawienia danego tematu, a korzysta z obserwacji częściowej polegającej na wszechstronnym opisie i szczegółowej analizie jednostki badawczej. Celem tej pracy jest opis monograficzny Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (KPBC). Jest ona jednym z najważniejszych i największych projektów tego typu realizowanych przez polskie instytucje. Zastosowano w niej dużo nowoczesnych, dobrze sprawdzających się rozwiązań, które polepszają jej funkcjonowanie. Właśnie one sprawiły, iż powinno się przybliżyć zarówno początki jak i obecny stan KPBC.

Monografię tę podzielono na trzy rozdziały. Pierwszy, zatytułowany *Biblioteki cyfrowe*, jest rozdziałem ogólnym wyjaśniającym wiele zagadnień związanych z bibliotekami cyfrowymi. Wymieniono tutaj zatem problemy, wady i zalety związane z zasobami zdigitalizowanymi dostępnymi szeroko w sieci Internet. W dwóch osobnych podrozdziałach postarano się także pokrótce opisać historię rozwoju kolekcji cyfrowych zarówno na świecie jak i w Polsce. Rozdział drugi – *Powstanie i rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej* – podzielono na trzy podrozdziały. Opisano w nich kolejno: instytucje oraz konsorcjum, które były inicjatorami projektu tej biblioteki cyfrowej; założenia, cele i rozwiązania zastosowane w KPBC oraz początkowe funkcjonowanie tego zasobu cyfrowego. W rozdziale trzecim zatytułowanym *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa obecnie* omówiono wygląd strony głównej, format zapisu dokumentów w KPBC oraz opis bibliograficzny publikacji. Umieszczono tutaj także trzy podrozdziały, w których opisano poszczególne kolekcje, metody wyszukiwania oraz konto użytkownika.

Znalezienie informacji o planach założenia i samym początku oraz o funkcjonowaniu KPBC we wstępnej fazie realizacji projektu nie nastręczało większych trudności, gdyż są one szeroko opublikowane w prasie fachowej (*Bibliotekarz* i *Poradnik Bibliotekarza*), na platformie cyfrowej dla bibliotekarzy

EBIB oraz w publikacjach zwartych. Problemy zaistniały w przypadku uzyskania wiadomości o stanie obecnym tego zasobu cyfrowego.

Najważniejszą pracą, z której skorzystano przy tworzeniu tej monografii jest bez wątpienia praca zbiorowa pod redakcją Jadwigi Woźniak-Kasperek oraz Jerzego Franke pt.: *Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie*. Zawarte są w niej artykuły poświęcone różnym problemom związanym z tworzeniem i prowadzeniem w sieci Internet zasobów cyfrowych. Bardzo pomocne przy tworzeniu niniejszej pracy były niewątpliwie artykuły pani Bożeny Bednarek-Michalskiej opublikowane na platformie cyfrowej dla bibliotekarzy EBIB. Skorzystano z artykułów zatytułowanych: *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej* oraz *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy*. Oba artykuły pochodzą z 2006 roku i zawierają opis pierwszych stadiów istnienia KPBC.

Oczywiście najważniejszym źródłem, z którego zaczerpnięto informacje o stanie obecnym projektu, była sama witryna internetowa KPBC. Jej analizę przeprowadzono w dniu 5 maja 2009 roku, aby wiadomości, które zamieszczono w pracy, były jak najbardziej aktualne. Jest to o tyle ważne, że zbiory KPBC nieustannie ulegają powiększeniu, a w tej monografii umieszczono dane liczbowe dotyczące zbiorów w całej bibliotece, a także w jej poszczególnych kolekcjach.

Drugim, nie mniej istotnym, źródłem ważnych informacji była rozmowa z koordynatorem projektu KPBC panią Bożeną Bednarek-Michalską, którą przeprowadzono dnia 20 maja 2009 roku. Uzyskane w drodze tego wywiadu wiadomości pozwoliły na dokładniejsze opisanie stanu obecnego kolekcji, całego zasobu, wyszukiwania w zbiorach, ustaleń odnośnie zastosowanych w bibliotece rozwiązań odnoszących się do praw autorskich, a także sposobu komunikacji z pracownikami KPBC.

Mam nadzieję, iż praca ta spełni oczekiwania jako rzetelna i wyczerpująca monografia projektu KPBC.

Rozdział 1 – Biblioteki cyfrowe

Pojęcie biblioteka rozumiane jest na wiele sposobów. Może to być specjalny mebel do przechowywania ksiąg, budynek lub lokal, który ma spełniać takie samo zadanie. Za bibliotekę uważa się również gromadzony i przechowywany przez osobę prywatną lub prawną księgozbiór, ale także zbiór programów komputerowych czy serię wydawniczą. Jednakże obecnie najbardziej rozpowszechnione znaczenie tego pojęcia oznacza instytucję społeczną, której zadaniami są gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie, a przede wszystkim udostępnianie wszelakiego rodzaju materiałów bibliotecznych[1].

Równie trudne jest poprawne zdefiniowanie pojęcia biblioteki cyfrowej często stosowane zamiennie i niepoprawnie z terminami biblioteki wirtualnej czy też biblioteki zautomatyzowanej. W środowisku bibliotekarskim przyjęto, iż biblioteka cyfrowa to wszelakiego rodzaju i typu zbiory czy też kolekcje dokumentów elektronicznych, które udostępniane są publicznie, a tworzone na bazie fizycznie istniejących zbiorów[2]. Są one swoistego rodzaju bazami danych dostępnymi dla użytkowników dzięki opasującej cały świat sieci Internet. Jednym z najważniejszych celów tworzenia cyfrowej biblioteki winno być właśnie udostępnienie jej zasobów w Internecie, który jest obecnie głównym źródłem informacji cyfrowej[3].

Biblioteki cyfrowe mają wiele zadań, ale generalnie skupiają się na gromadzenia i udostępnianiu zbioru materiałów, który będzie tematycznie kompletny. Ważnym celem jest ochrona fizycznej postaci oryginału, często „zaczytywanego". Dzięki digitalizacji i udostępnianiu cyfrowej kopii za pośrednictwem bibliotek cyfrowych można zabezpieczyć najcenniejsze zasoby biblioteczne oraz te pozycje, które cieszą się dużą popularnością wśród użytkowników bibliotek. Najważniejszym jednak zadaniem jest umożliwienie

[1] *Bibliotekarstwo*, pod red. Z. Żmigrodzkiego, Warszawa 1997, s. 13.
[2] *Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie*, praca zbiorowa pod red. J. Woźniak-Kasperek; J. Franke, Warszawa 2007, s. 7.
[3] Tamże, s. 8.

korzystania użytkownikom ze zbioru w jak najłatwiejszy sposób[4]. Aby jak najlepiej spełnić oczekiwania pokładane w bibliotece cyfrowej, należy ustalić kilka najważniejszych zagadnień, z których najbardziej istotne dotyczą kryteriów doboru zasobów do kolekcji biblioteki, a także ustalenie jej potencjalnych użytkowników. Kryteria doboru mogą być różne. Wśród nich jednak najczęściej można wymienić: zabytki piśmiennictwa, literaturę naukową, dokumenty o wysokich walorach kulturalnych, zbiory częstego wykorzystania czy też zbiory regionaliów[5]. Wszystko zależne jest od rodzaju biblioteki cyfrowej. Inne materiały bowiem znajdą się w kolekcji biblioteki naukowej, a inne w kolekcji poświęconej jednej postaci czy też regionowi.

Dobry projekt biblioteki cyfrowej powinien być jednak tworzony według kilku podstawowych zasad. Według amerykańskiej NISO (National Information Standards Organization) istnieją cztery takie zasady:

- zasada 1: ważnym elementem dobrego projektu tworzenia biblioteki cyfrowej jest odpowiednie projektowanie i planowanie;
- zasada 2: dobry projekt posiada plan jego oceny w kwestii zarówno procesów, wyników jak i wpływów;
- zasada 3: w dobrym projekcie tworzony jest raport z jego realizacji, w którym rozpowszechniana jest informacja o procesach projektu i jego wynikach, ważne jest, aby efekty realizacji projektu w postaci metod, narzędzi lub prototypów były łatwo dostępne;
- zasada 4: dobry projekt dotyczy całego cyklu życia zasobu cyfrowego i związanych z nim usług dostępnych w wyniku realizacji projektu[6].

Przy tworzeniu planu dotyczącego projektu biblioteki cyfrowej należy uwzględnić więc nie tylko czas realizacji, ale także jej przyszłość już po etapie jej kreowania. Powinno się w nim uwzględnić plany dalszej dostępności materiałów wprowadzonych w zasób, a także rozwoju tego zasobu. Na

[4] J. Mazurek, *Rozproszony system bibliotek cyfrowych w Polsce – doświadczenia i wyzwania na przyszłość*. Bibliotekarz 2007, nr 10, s.2.
[5] M. Grabowska, *Biblioteka cyfrowa w środowisku wirtualnym: nowe wyzwanie dla katalogów bibliotek w erze dokumentów elektronicznych*, [w:] *Biblioteki cyfrowe: projekty...*, s. 21.
[6] M. Nahotko, *Zasady tworzenia bibliotek cyfrowych*. EBIB [online] 2006, nr 47 [dostęp 29 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/47/nahotko.php.

wstępnym etapie tworzenia planu istnieje konieczność ustalenia potencjalnych użytkowników oraz rodzaj gromadzonych materiałów. Natomiast tworzenie dokumentacji oraz raportów z poszczególnych etapów powstawania biblioteki cyfrowej ma później pomóc użytkownikom w zrozumieniu samego projektu[7].

Jednakże pomimo stosowania zasad tworzenia dobrych projektów bibliotek cyfrowych związane z nimi są liczne problemy. Największy z nich dotyczy kwestii publikacji utworów objętych prawem autorskim. O ile możliwość umieszczania w kolekcji dokumentów, których to prawo nie obejmuje, nie stanowi żadnego problemu, o tyle możliwość digitalizacji oraz udostępniania za pomocą sieci Internet utworów chronionych prawem autorskim jest kwestią złożoną. *Ustawa o bibliotekach* nie zawiera bowiem żadnych odniesień do bibliotek cyfrowych. Wyjściem wydaje się tutaj pojęcie „materiałów bibliotecznych", za które uznaje się dokumenty zawierające utrwalony zapis myśli ludzkiej przeznaczone do rozpowszechniania, niezależnie od postaci fizycznej czy też sposobu zapisu ich treści. Barbara Szczepańska wysuwa myśl, iż „zgodnie z tą definicją zdigitalizowane wersje utworów znajdujących się w bibliotekach cyfrowych są materiałami bibliotecznymi, a ich rozpowszechnianie w systemie online jest formą udostępniania zbiorów"[8]. Tak więc wszelkie przepisy dotyczące bibliotek tradycyjnych można stosować również do bibliotek cyfrowych. Jednak twórcy tych bibliotek, aby włączyć utwór chroniony prawnie do zasobów, powinni zawrzeć stosowną umowę z właścicielem praw autorskich. Taka umowa ma najczęściej charakter licencji. Wadami są niewątpliwie trudności w negocjacji oraz licznie ograniczenia w nich zawarte. Przykładowo licencje mogą pozwalać jedynie na tymczasowe udostępnianie dokumentu lub przerzucać na bibliotekę odpowiedzialność za użytkownika.[9] Najtrudniejszym i najbardziej problematycznym jednak zagadnieniem związanym z prawem autorskim są tzw. dzieła osierocone (ang. orphan works) czyli utwory, których właściciel praw autorskich jest nieznany.

[7] Tamże.
[8] B. Szczepańska, *Prawo autorskie – ochrona dzieł elektronicznych*, [w:] *Biblioteki cyfrowe: projekty* ..., s. 57.
[9] Tamże, s. 58.

Stanowią one bardzo duży procent publikacji XX-sto wiecznych. Trudności związane z odnalezieniem właściciela praw autorskich prowadzą do tego, iż często nie są one umieszczane w kolekcjach bibliotek cyfrowych, co z kolei jest przyczyną powstawania dziur w zasobach materiałów bibliotecznych z XX-ego wieku.

Innym problemem, tym razem związanym już z funkcjonowaniem bibliotek cyfrowych, jest sposób prezentacji zasobów, możliwość ich przeszukiwania, a przede wszystkim sposoby ich wyszukania. Wielu potencjalnych użytkowników bibliotek cyfrowych nie korzysta z ich zbiorów z powodu nieumiejętności posługiwania się technologią cyfrową czy też korzystania z Internetu. Dużym problemem jest także ilość serwowanych materiałów bibliotecznych, często nieuporządkowanych. Te czynniki powodują, iż czytelnik nieobyty w zasobach cyfrowych nie jest w stanie dotrzeć do interesujących go materiałów. Dlatego też tak bardzo ważne jest ustalenie rodzaju i tematu gromadzonych zbiorów. Najlepszym wyborem wydaje się w tym przypadku umieszczenie treści tworzącej zamkniętą kolekcję, która byłaby ściśle powiązana pod względem tematu z obecnymi już w Internecie materiałami. Należy także zadbać o jak najlepsze i najwyższe pozycjonowanie w wyszukiwarkach strony, zarówno samej biblioteki, jak i stron z nią powiązanych[10]. Można to osiągnąć między innymi poprzez włączenie informacji o bibliotece cyfrowej do katalogów repozytoriów internetowych. Obecnie istnieje wiele specjalistycznych narzędzi pozwalających na przeglądanie i przeszukiwanie zasobów baz danych i repozytoriów, jak na przykład wyszukiwarka OAIster (http://oaister.umdl.umich.edu/o/oaister).

Pomimo tych problemów biblioteki cyfrowe mają zdecydowanie więcej zalet, które sprawiają, iż takich projektów pojawia się coraz więcej. Decydujące znaczenie przy tworzeniu i umieszczaniu w Internecie zabiorów dokumentów elektronicznych ma fakt, że z informacji w takiej formie może korzystać jednocześnie wielu czytelników. Można dzięki niej dotrzeć do szerszej publiczności, a także ułatwić korzystanie z materiałów bibliotecznych.

[10] J. Mazurek, dz. cyt., s.3.

Dodatkowo wiele czynników wskazuje na to, iż za jakiś czas biblioteki cyfrowe staną się jedyną formą wypożyczeń międzybibliotecznych oraz wymiany zasobów między bibliotekami w Polsce, a także na całym świecie[11]. Według Ewy Piotrowskiej inną, równie ważną, „zaletą bibliotek cyfrowych jest to, że dokumenty posadowione na serwerach zajmują fizycznie mniej miejsca niż zbiory tradycyjne, a zastosowanie multimediów i hipertekstu znacznie podnosi atrakcyjność elektronicznych dokumentów”[12].

1.1 Rozwój bibliotek cyfrowych na świecie

Idea tworzenia cyfrowych pełnotekstowych kolekcji sięga jeszcze czasów przed ogólnym dostępem do sieci Internet. Już na początku lat siedemdziesiątych pierwsze teksty do swojego komputera wprowadzał Michael Hart, twórca Projektu Gutenberg. Obecnie na świecie jest coraz więcej kolekcji i zasobów cyfrowych. Są to przede wszystkim biblioteki cyfrowe tworzone przez instytucje amerykańskie i zachodnioeuropejskie[13]. Najwięcej tego typu projektów powstaje z inicjatywy bibliotek narodowych. Początkowo celem była archiwizacja treści cyfrowych opublikowanych i dostępnych jedynie poprzez Internet. Takie projekty pojawiły się w połowie lat dziewięćdziesiątych, pierwsze już w 1996 r. Były to Internet Archive (http://www.archive.org) – projekt amerykański czy PANDORA (Preserving Networked Documentary Resources of Australia – http://pandora.nla.gov.au) – projekt tworzony przez Bibliotekę Narodową Australii. Nieco później podobne inicjatywy zaczęły pojawiać się w Europie. Przykładowym projektem jest tworzony przez Komisję Europejską od 1998 r. NEDLIB (Networked European Deposit Library – http://nedlib.kb.nl/index.html). Ciekawym przedsięwzięciem jest także

[11] J. Ratkowska, *Kiedy powstanie Pomorska Biblioteka Cyfrowa?*. EBIB [online] 2006, nr 47 [dostęp 31 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/74/ratkowska.php.
[12] E. Piotrowska, R. Zając, *Polskie biblioteki cyfrowe*. Konspekt [online] 2004, nr 19 [dostęp 4 listopada 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/bib_cyf.html.
[13] M. Weryho, *Wyszukiwanie informacji w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej*. Bibliotekarz 2006, nr 2, s.2.

niewątpliwie, realizowany od 2000 r., projekt WebArchiv (http://eu.webarchiv.cz) czeskiej biblioteki narodowej[14].

Obecnie biblioteki narodowe archiwizują nie tylko treści cyfrowe dostępne wyłącznie w Internecie, ale skupiają się na digitalizacji i umieszczaniu w dostępie online zdigitalizowanych wersji swoich fizycznie istniejących zbiorów. Wśród tych projektów wyróżnić można kilka ich rodzajów.

Jerzy Franke wymienia dwa. Pierwszym z nich jest swojego rodzaju idea stworzenia narodowego repozytorium cyfrowego. Takie kolekcje cyfrowe tworzy się wedle precyzyjnie określonych kryteriów. Te biblioteki cyfrowe mają dążyć do kompletności zbioru. Zakłada się także, iż z reguły będą to zbiory służące celom naukowym. Za przykład tak realizowanego projektu może służyć założona w 1999 r. Gallica Classique (http://gallica.bnf.fr) czyli cyfrowa kolekcja Francuskiej Biblioteki Narodowej. Inny typ zasobu cyfrowego prezentują placówki dążące do stworzenia reprezentatywnego wyboru najcenniejszych obiektów kolekcji bibliotecznych. Przedstawicielem tego rodzaju zbioru materiałów bibliotecznych jest na przykład American Memory (http://memory.loc.gov) tworzona przez Bibliotekę Kongresu[15].

Trzy sposoby prezentacji cyfrowych zasobów bibliotek narodowych wymienia Joanna Potęga. Pierwszym jest gromadzenie mniej lub bardziej kompletnych kolekcji tematycznych lub dziedzinowych, jak dzieje się na przykład w Estońskiej Bibliotece Narodowej (http://www.nlib.ee). Innym sposobem jest tworzenie jak najbardziej pełnego zbioru dokumentów elektronicznych mających służyć celom naukowym, edukacyjnym i kulturalnym. Ten model prezentuje Węgierska Biblioteka Elektroniczna (MEK – http://mek.oszk.hu) tworzona przez Bibliotekę Narodową Węgier im. Széchényi (http://www.oszk.hu). Ostatni model związany z gromadzeniem i udostępnianiem zasobów cyfrowych prezentuje Czeska Biblioteka Narodowa (http://www.nkp.cz). Tworzona przez nią Cyfrowa Biblioteka (Digital Library) przechowuje i organizuje dostęp do dokumentów cyfrowych zarówno

[14] J. Potęga, *Cyfrowa Biblioteka Narodowa*, [w:] *Biblioteki cyfrowe: projekty* ..., s.37.
[15] J. Franke, *Googletheca Universalis?*, [w:] *Biblioteki cyfrowe: projekty* ..., s. 121-122.

gromadzonych jak i wytworzonych w bibliotece oraz czeskie materiały cyfrowe dostarczane tylko za pośrednictwem Internetu[16].

Prócz bibliotek cyfrowych tworzonych przez biblioteki narodowe są także zbiory tematyczne. Mogą to być materiały poświęcone jednej postaci (np. strona The complete works of Charles Darwin prowadzona przez Uniwersytet w Cambridge – http://www.darwin-online.org.uk). Mogą to być także zbiory przedmiotowe, od typowych kolekcji historycznych (np. Making of America – ta biblioteka cyfrowa gromadzi zbiory piśmiennictwa amerykańskiego z lat 1850-1877 – http://quod.lib.umich.edu/m/moagrp), po specjalistyczne zbiory dotyczące bardzo wąskiego zakresu tematycznego np. emancypacji. Biblioteki cyfrowe mogą gromadzić także określone typ wydawnictw lub grupę piśmienniczą. Przykładem jest tutaj udane przedsięwzięcie amerykańskie – Wright American Fiction 1851-1875 (http://www.letrs.indiana.edu/web/w/wright2). Jest to baza amerykańskich książek literackich opublikowanych w wymienionym odcinku czasu[17].

Ważnym wydarzeniem na polu tworzenia i rozwoju cyfrowych kolekcji materiałów bibliotecznych było ogłoszenie przez firmę Google w 2003 r. rozpoczęcia prac nad projektem Google Print Project. Z założenia miał on umożliwiać dotarcie poprzez sieć Internet do zasobów kulturowych i naukowych za pomocą narzędzi stworzonych przez firmę Google[18]. W następnym roku rozpoczęto projekt digitalizacji światowych zasobów bibliotecznych. W tym celu podpisano wstępne umowy z pięcioma wielkimi bibliotekami naukowymi. Były to biblioteki Uniwersytetów Michigan, Harvard, Stanford, Oxford oraz The New York Public Library. W 2005 roku nazwę projektu zmieniono na Google Book Search (http://books.google.com). Obecnie składa się on z dwóch części, tj. Google Books Partner (przez pewien czas działający pod nazwą Publisher Program) oraz Google Books Library Project (wcześniej nazwany Google Print Library)[19].

[16] J. Potęga, dz. cyt., s. 39-41.
[17] J. Franke, dz. cyt., s. 123.
[18] B. Szczepańska, dz. cyt., s. 63.
[19] J. Franke, dz. cyt., s.124.

Rok 2006 przyniósł kolejne zmiany w projekcie. Przede wszystkim przystąpiły do niego kolejne biblioteki. Były to biblioteki Uniwersytetu Kalifornijskiego (University of California Libraries), Uniwersytetu Wisconsin (University of Wisconsin-Madison – UW-Madison), University of Virginia oraz Universidad Compultense Madrid. Także od połowy tego roku baza posiada ważną możliwość lokalizacji publikacji w zasobach biblioteki dzięki pełnemu dostępowi do zasobów katalogu WorldCat (http://www.worldcat.org)[20].

Dzięki bazie Google Book Search można przeszukiwać zasoby wpisując w okno wyszukiwawcze termin bądź frazę. Wynikiem jest lista publikacji, w których występuje wpisane zapytanie wyszukiwawcze. Przy każdej pozycji znajduje się informacja o zasadzie udostępniania jej poprzez bazę Google Books Library. Są cztery tryby dostępu: pełny tekst (ang. full view) – przy książkach, których autorzy lub wydawcy wyrazili zgodę na pełnotekstowe udostępnianie lub przy publikacjach nie chronionych prawem autorskim; ograniczony dostęp (ang. limited preview) – przy dziełach, których autor lub wydawca zezwolił jedynie na udostępnienie kilku stron; urywek (ang. snippet) – dostęp tylko do informacji bibliograficznej oraz fragmentu dzieła; brak dostępu (ang. no available) – wgląd jedynie w opis bibliograficzny wraz z adnotacją o tym, że w danej pozycji wystąpiło wyrażenie wyszukiwawcze[21].

W projekcie Google Book Search przeważają publikacje anglojęzyczne. Swoistego rodzaju alternatywą dla tego projektu jest, założony wcześniej, bo już w 2000 r., Million Book Project. Przedsięwzięcia to powstało pod patronatem Carnegie Mellon University i skupia głównie instytucje naukowe z Ameryki, Chin i Indii, ale też agencje rządowe i instytucje wydawnicze. Początkowo projekt ten nosił nazwę China – US Million Book Digital Project, ale dołączyły do niego instytucje z innych krajów, m.in. z Indii i Egiptu. Przeważają w nim dokumenty w językach pozaeuropejskich, jednak większość ze zdigitalizowanych w tym projekcie publikacji nie została umieszczona w bazach

[20] Tamże, s. 125-127.
[21] B. Szczepańska, dz. cyt., s. 63-64.

internetowych (strona chińska – http://www.ulib.org.cn; strona indyjska – http://dli.iiit.ac.in; strona amerykańska – http://www.ulib.org)[22].

W odpowiedzi na inicjatywę Google przywódcy sześciu europejskich państw, w tym także ówczesny prezydent Polski Aleksander Kwaśniewski, wiosną 2005 r., skierowali do Prezydencji Rady i Komisji Europejskiej list, w którym wyrazili chęć utworzenia wirtualnej biblioteki europejskiej[23]. Zgodnie z treścią tego listu powinna ona zapewniać użytkownikom dostęp do europejskiego dorobku kulturowego i naukowego. Komisja Europejska przyjęła go ze zrozumieniem i wkrótce powstał projekt „i2010" dotyczący biblioteki cyfrowej[24]. Powstałej dzięki temu projektowi platformie dostępu do europejskich zasobów cyfrowych nadano nazwę Europeana (www.europeana.eu). Za jej siedzibę obrano holenderską bibliotekę narodową Koninklijke Bibliotheek, a jej oficjalne otwarcie miało miejsce 20 listopada 2008 r., ale ze względów na problemy techniczne serwis został wyłączony po kilku godzinach i ponownie uruchomiony dopiero w styczniu bieżącego roku. Na razie użytkownicy mają dostęp do wersji prototypowej serwisu, ale Europeana 1.0 ma być nadal rozwijana i dostępna w pełnej wersji w 2010 r. Obecnie osiągalne są ponad dwa miliony pozycji, m.in.: książki, fotografie, mapy, nagrania, obrazy, dokumenty archiwalne i filmy, z instytucji kulturalnych i bibliotek narodowych 27 państw członkowskich Unii Europejskiej (UE). Niewątpliwą zaletą Europeany jest jej dostępność we wszystkich językach UE[25].

1.2 Rozwój bibliotek cyfrowych w Polsce

Tendencje światowe świadczą o idei scentralizowania działań mniejszych ośrodków i tworzenia zasobów ogólnokrajowych, a nawet ogólnoświatowych. Czas regionalnych bibliotek powoli dobiega końca. W Polsce rzecz ma się nieco inaczej. Na pierwszy plan bowiem wysuwają się właśnie projekty, które są

[22] J. Franke, dz. cyt., s.147-149.
[23] B. Szczepańska, *Europejska Biblioteka Cyfrowa*. Poradnik Bibliotekarza 2006, nr 9, s. 16.
[24] Taż, *Prawo autorskie* ..., s. 64.
[25] Europeana – Homepage. [online] [dostęp 24 lutego 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.europeana.eu/portal/index.html.

związane z ochroną dziedzictwa regionalnego. Wśród nich prym wiodą: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa oraz Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. Istnieje jednak jeszcze szereg innych przedsięwzięć, m.in.: Polska Biblioteka Internetowa czy Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona[26].

Jedną z przyczyn rozwoju bibliotek cyfrowych w Polsce było niewątpliwie stworzenie platformy służącej do ich budowy czyli dLibry (Digital Library Framework). Prace nad nią rozpoczęto w Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym już w 1996 r., ale pierwsza wersja systemu powstała dopiero dwa lata później[27]. Platforma ta pozwala na całkowitą kontrolę udostępniania. Obsługuje dokumenty zapisane w dowolnym formacie, o dowolnej strukturze oraz różne typy metadanych. Oferuje rozbudowane narzędzia wyszukiwacze łącznie z wyszukiwaniem pełnotekstowym. Pozwala ponadto m.in.: na prace grupową czy personalizację ustawień[28].

Pierwszą w Polsce regionalną biblioteką cyfrową jest założona z inicjatywy Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych i Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego w 2002 r. Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (WBC – http://www.wbc.poznan.pl). Głównym celem była chęć udostępnienia czytelnikom w jednym miejscu materiałów dotyczących Wielkopolski, które zostały zgromadzone w różnych bibliotekach z całego regionu. Drugim, równie ważnym, czynnikiem była potrzeba udostępnienia studentom materiałów dydaktycznych z różnych dziedzin naukowych[29]. WBC gromadzi materiały podzielone w kolekcje: dziedzictwo kulturowe, materiały dydaktyczne, materiały regionalne oraz muzykalia. Słuszną decyzją jest możliwość przyporządkowania jednego dokumentu do więcej niż jednej kolekcji[30].

Dokładnie w tym samym czasie zaczęto tworzyć Polską Bibliotekę Internetową (PBI – http://www.pbi.edu.pl). Za bibliotekę odpowiadało początkowo Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, ale w czerwcu

[26] J. Ratkowska, dz. cyt.
[27] W. M. Kolasa, *dLibra Digital Library Framework – platforma do budowy bibliotek cyfrowych*, [w:] *Biblioteki cyfrowe: projekty*..., s. 67.
[28] Tamże, s. 69.
[29] J. Mazurek, dz. cyt.
[30] H. Hollender, *Biblioteki cyfrowe w Polsce – warunki i zagrożenia*. EBIB [online] 2006, nr 65 [dostęp 29 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info.pl/2006/65/hollender.php

2008 r. gestię w jej kwestii przekazano Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W jej przypadku starano się nadać zbiorom charakter „odgórny", reprezentatywny. Miała ona pełnić przede wszystkim zadania dydaktyczne. Według założeń w jej zbiorach przeważać miały klasyki literatury polskiej, podręczniki akademickie, dokumenty archiwalne, publikacje dla niewidomych, rękopisy muzyczne oraz zawartość czasopism naukowych. PBI, ze względu na stale rosnące zasoby dokumentów cyfrowych, stała się istotną i szanowaną instytucją bibliotekarstwa polskiego[31], choć z początku była wielokrotnie krytykowana m.in. ze względu na nadmierny koszt w porównaniu do niewielkiej liczby prezentowanych pozycji, błędy literowe w plikach dostępnych w formacie PDF, a także niedostateczne możliwości wyszukiwania zasobów – było to możliwe jedynie poprzez tytuł bądź autora dokumentu.

Także Biblioteka Narodowa w Warszawie podjęła inicjatywę stworzenia cyfrowego zasobu materiałów bibliotecznych. Tą inicjatywą jest założona w 2006 r. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona (CBN – http://www.polona.pl). Podstawowym celem CBN jest zapewnienie szerokiego, powszechnego i bezpłatnego dostępu do cyfrowych materiałów bibliotecznych. Przy publikacji pierwszeństwo mają tu przede wszystkim zbiory zazwyczaj nie udostępniane czytelnikom. Są to m.in. najcenniejsze rękopisy, stare druki, pierwsze wydania największych dzieł polskiej literatury czy też konspiracyjne dokumenty z okresu II Wojny Światowej nie objęte ochroną przez prawo autorskie[32].

W tym miejscu warto bez wątpienia wspomnieć o dwóch niezwykle interesujących przedsięwzięciach, tj. o „Staropolskiej online" oraz Wirtualnej Bibliotece Polskiej Literatury (WBLP).

WBLP (http://univ.gda.pl/~literat) jest projektem działającym już od kilku lat, a powstałym z inicjatywy Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego w ramach współpracy z UNESCO. Udostępniane są w niej najważniejsze dzieła polskiej literatury pięknej ze wszystkich okresów aż do 1939 roku. Duża ilość pozycji zaopatrzona jest dodatkowo w krytyczne

[31] Tamże.
[32] J. Potęga, dz. cyt., s. 45.

opracowania, wzbogacona ilustracjami oraz biogramami autorów, co rodzi skojarzenia z prezentacją publikacji w Projekcie Gutenberg (http://www.gutenberg.org)[33].

„Staropolska online" (http://www.staropolska.pl) to przykład doskonałego wykorzystania możliwości Internetu. Gromadzone są tutaj utwory piśmiennictwa staropolskiego, wybór opracowań, materiały ikonograficzne i dźwiękowe. W „Staropolskiej online" znaleźć można również tłumaczenia najpiękniejszych utworów dawnej literatury polskiej, co jest swoistego rodzaju promocją i reklamą tej literatury za granicami naszego kraju[34].

WBC zapoczątkowało ideę zorganizowanego, zdalnego udostępniania materiałów cyfrowych. Myśl ta zaowocowała powstaniem systemu rozproszonych bibliotek cyfrowych w Polsce. Dzięki zastosowaniu protokołu wymiany danych OAI-PMH (ang. The Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting) biblioteki cyfrowe powstające w różnych częściach Polski, pozwalają użytkownikom przeszukiwać zasoby na całym świecie prowadzone w różnych systemach, a stosujące tego typu rozwiązanie. W praktyce oznacza to, iż czytelnik może skorzystać z materiałów udostępnianych przez różne biblioteki cyfrowe korzystając z interfejsu WWW tylko jednej z nich. Użytkownicy Internetu z innych części świata mają dostęp do zasobów polskich bibliotek cyfrowych nie wiedząc nawet o ich istnieniu dzięki temu, że wszystkie biblioteki stosujące protokół OAI-PMH mogą udostępniać i wymieniać dane między sobą[35].

Jolanta Mazurek w swoim artykule pisze także, iż „w celu dodatkowego zwiększenia dostępności zbiorów w rozproszonych bibliotekach cyfrowych, trwają prace nad budową portalu o nazwie Federacja Bibliotek Cyfrowych"[36] (FBC, http://fbc.pionier.net.pl). W chwili obecnej serwis ten już działa i oferuje zaawansowane usługi oparte na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych oraz repozytoriach uruchomionych w sieci PIONIER.

[33] E. Piotrowska, R. Zając, dz. cyt.
[34] Tamże.
[35] J. Mazurek, dz. cyt.
[36] Tamże.

Dokumenty te tworzone są przez wiele instytucji publicznych, m.in.: biblioteki, szkoły wyższe, archiwa, muzea oraz ośrodki badawcze. Podstawowe cele FBC to ułatwienie wykorzystywania zasobów bibliotek cyfrowych i repozytoriów, udostępnienie twórcom bibliotek cyfrowych oraz użytkownikom Internetu zaawansowanych usług sieciowych związanych z cyfrowymi zasobami oraz popularyzacja tych dokumentów. Użytkownik korzystając z tego portalu może z łatwością przeszukiwać nie tylko istniejące zasoby cyfrowe, ale także przygotowywane do digitalizacji, według wielu kategorii[37].

Ważnym krokiem w tworzeniu zintegrowanego systemu przepływu informacji w Polsce było podpisanie przez dwanaście bibliotek naukowych porozumienia o współpracy. Na mocy tego dokumentu 28 maja 2008 r. powstało konsorcjum Polskie Biblioteki Cyfrowe (PBC), którego głównym zadaniem będzie koordynacja prac związanych z rozwojem krajowych zasobów cyfrowych. Kilka innych instytucji podpisało z kolei deklarację przystąpienia do PBC w późniejszym terminie[38].

Można stwierdzić, iż w Polsce powoli zmierza się ku stworzeniu jednej ogólnokrajowej bazy cyfrowych materiałów, co ma już od kilku lat miejsce na zachodzie Europy, a przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych.

[37] Federacja Bibliotek Cyfrowych: Informacje Ogólne. [online] [dostęp 24 lutego 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://fbc.pionier.net.pl/owoc/about?id=about-fbc

[38] Elektroniczna BIBlioteka – platforma cyfrowa SBP – Powstało Konsorcjum Polskie Biblioteki Cyfrowe. [online] [dostęp 24 marca 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/content/view/1413

Rozdział 2 – Powstanie i rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

2.1 Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego

Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (BG UMK) powstała oficjalnie 24 sierpnia 1945 r., chociaż pierwsze prace nad opracowaniem książek miały miejsce już od 11 czerwca 1945 r.[1]. Otwarto ją jednak dopiero w maju 1947 r., a w chwili inauguracji jej zbiór liczył około 44 tys. woluminów. Wielokrotnie zmieniała swoją siedzibę. Najpierw mieściła się w gmachu Towarzystwa Naukowego w Toruniu, następnie przeniesiono ją do samodzielnego budynku przy ul. Chopina[2], a ostatecznie znalazła się w specjalnie dla niej zaprojektowanym gmachu przy ul. Gagarina. BG UMK od 1947 r. posiada prawo egzemplarza obowiązkowego druków wydanych w Polsce[3], ale o wartości jej zbiorów decydują przede wszystkim kolekcje specjalne takie jak: Pomeranica, Vilniana, Baltica, Copernicana, Toruniensia oraz zbiory emigracyjne. W latach 1993-1997 przeprowadzono w niej, z dobrym

Zdj. 1 – BG UMK; źródło - http://commons.wikimedia.org.

[1] *Informator Biblioteki Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, red. K. Podlaszewska. Toruń, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1972, s. 5.
[2] Tamże, s. 7.
[3] Tamże, s. 8.

skutkiem, pierwszy etap komputeryzacji oraz wprowadzono system biblioteczny Horizon. W następnych latach kontynuowano ją oraz uruchomiono wiele elektronicznych usług dla czytelników.

BG UMK stała się głównym inicjatorem stworzenia konsorcjum bibliotecznego mającego zrzeszać biblioteki naukowe regionu kujawsko-pomorskiego. Nazwano je Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego (KBNRKP), a oficjalnie zostało utworzone na mocy dokumentu *Porozumienie*[4] w 2003 r. przez pięć bibliotek szkół wyższych województwa kujawsko-pomorskiego. Były to:

- Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
- Biblioteka Główna Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego (obecnie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego);
- Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy (obecnie Biblioteka Medyczna Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera Uniwersytetu Mikołaja Kopernika);
- Biblioteka Główna Akademii Technologiczno-Rolniczej im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy (obecnie Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich);
- Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy[5].

Obecnie w skład bibliotek KBNRKP, prócz wyżej wymienionych, wchodzą jeszcze:

- Biblioteka Uczelniana Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku;
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu;
- Wojewódzka i Miejsca Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy.

[4] D. Czyżak, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – stan zaawansowania realizacji projektu ZPORR*. W: EBIB [online] 2005, nr 70 [dostęp 30 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/czyzak.php.

[5] M. Kempa, *Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego – powstanie, zarys działalności, projekty na przyszłość*. W: EBIB [online] 2004, nr 61 [dostęp 27 stycznia 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2004/61/kempa.php.

Ustalono, że członkiem Konsorcjum może być każda państwowa szkoła wyższa oraz biblioteka publiczna o statusie biblioteki naukowej regionu kujawsko-pomorskiego. Wszyscy członkowie natomiast są zrzeszeni na równych prawach[6].

Naczelnym i najważniejszym celem KBNRKP jest szeroko pojęta współpraca bibliotek, która zmierza do jak najefektywniejszego udostępniania informacji, wspierania edukacji i nauki w regionie oraz przystosowanie bibliotek do standardów Unii Europejskiej[7]. Postanowiono szczególnie skoncentrować się na takich zagadnieniach jak:

- opracowanie wspólnej polityki dostarczania informacji naukowej w regionie na zasadach wzajemności;
- wspólnym budowaniu zasobów cyfrowych (biblioteki cyfrowej);
- wspólnym pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych;
- wdrażaniu nowoczesnych technologii informacyjnych;
- włączeniu się w budowę sieci informacyjnej regionu;
- koordynacji zakupu czasopism elektronicznych oraz elektronicznych baz danych;
- tworzeniu regionalnych pracowni digitalizacyjnych;
- organizowaniu wspólnych seminariów, konferencji czy szkoleń bibliotekarzy;
- współpracy w zakresie komputeryzacji bibliotek;
- wzajemnej promocji bibliotek w regionie;
- udziale w projektach bibliotecznych ogólnokrajowych i europejskich[8].

Efektem miało być stworzenie lokalnego systemu przepływu informacji, który mógłby pozwolić na dostarczenie użytkownikowi jakościowo nowej wiedzy i ułatwienie do niej dostępu.

W celu realizacji celów i założeń KBNRKP, w każdej z bibliotek uczestniczących, powołano specjalne grupy zadaniowe. Zajmują się one określonymi działaniami takimi jak: szkolenia bibliotekarzy, projektowanie i granty, wspólna polityka gromadzenia i udostępniania zbiorów, wprowadzenie i

[6] Tamże.
[7] Tamże.
[8] Tamże.

praca z systemem bibliotecznym Horizon czy digitalizacja zbiorów[9]. Poza grupami zadaniowymi ustalono, że czuwać nad pracami prowadzonymi w ramach Konsorcjum będzie koordynator. Wyznaczono na niego BG UMK.

Dzięki pierwszemu projektowi konsorcyjnemu zakupiono system biblioteczny Horizon dla trzech bibliotek uczestniczących tj. dla bibliotek Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego, Collegium Medicum oraz Akademii Muzycznej. W jego ramach przeprowadzono też szkolenia z zakresu katalogowania w zakupionym systemie w formacie MARC 21. Zajęcia te koncentrowały się głównie wokół opracowywania druków zwartych i wydawnictw ciągłych, a także tworzeniu haseł wzorcowych[10]. Szkolenia były przeprowadzane przez obytych już z tym systemem pracowników BG UMK.

2.2 Powstanie Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (KPBC) jest najważniejszym projektem prowadzonym w ramach KBNRKP. Plany jej utworzenia zatwierdzono już w lipcu 2003 r. przez rektorów państwowych uczelni wyższych uczestniczących w Konsorcjum. Do realizacji tego przedsięwzięcia zainicjowanego przez BG UMK zgłosiły się wtedy biblioteki:

- Akademii Bydgoskiej (od września 2005 r. – Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego)

- Akademii Medycznej w Bydgoszczy (od listopada 2004 r. – Collegium Medicum UMK)[11].

Jednak już wtedy nie wykluczono możliwości uczestnictwa w tworzeniu KPBC innych bibliotek i instytucji kulturowych regionu kujawsko-pomorskiego.

Uważano, że realizacja tego, największego, projektu KBNRKP powinna przynieść wiele korzyści, min.:

- ułatwienie dostępu do wybranych publikacji użytkownikom w regionie, ale też poza nim;

[9] Tamże.
[10] Tamże.
[11] D. Czyżak, dz. cyt.

- ułatwienie, a w niektórych wypadkach w ogóle umożliwienie dostępu, do źródeł informacji udostępnianych nielicznej grupie użytkowników ze względu na ich bezpieczeństwo;
- zwiększenie dostępności najczęściej wykorzystywanych przez studentów podręczników oraz skryptów akademickich;
- polepszenie dostępu do elektronicznych katalogów i bibliografii bibliotek;
- podniesienie jakości kształcenia nie tylko stacjonarnego, ale i zdalnego, czyli tzw. e-learningu;
- stworzenie cyfrowych kopii najcenniejszych dzieł przechowywanych w bibliotekach, muzeach i archiwach;
- integrację platformy sprzętowo-programowej i obniżenie kosztów jej eksploatacji;
- zapewnienie dostępu do istotnej dla nauki części światowego zasobu czasopism w postaci elektronicznej[12].

W założeniu bowiem KPBC ma dać dostęp do wiedzy zgromadzonej w księgozbiorach bibliotek regionu i stać się punktem przesyłu, dostarczania i gromadzenia informacji z każdej dziedziny życia.

Małgorzata Kempa w swoim artykule napisała, że „naczelnym celem projektu jest umożliwienie szybkiego dostępu do szerokich zasobów wiedzy oraz zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury”[13]. Tak więc ogólnym celem KPBC jest umożliwienie jak najszybszego dostępu do zasobów wiedzy oraz ochrona cennych dokumentów regionalnych. Dzięki dążeniu do jego realizacji biblioteka będzie wspierała rozwój potencjału intelektualnego i innowacyjnego społeczeństwa. Wśród celów szczegółowych natomiast można wymienić zbudowanie trzech pracowni digitalizacji w regionie, digitalizacja dokumentów piśmienniczych oraz udostępnienie ich w Internecie za pośrednictwem strony biblioteki cyfrowej.[14]

[12] M. Kempa, dz. cyt.
[13] Tamże.
[14] B. Bednarek-Michalska, *Pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej na przykładzie Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej*, [w:] *Biblioteki cyfrowe : projekty, realizacje, technologie*, praca zbiorowa pod red. J. Woźniak-Kasperek; J. Franke, Warszawa 2007, s. 93-94.

Obiekty cyfrowe postanowiono umieścić w trzech kolekcjach. Pierwsza z nich została nazwana Naukowo-Dydaktyczną. Miały się w niej znaleźć cyfrowe kopie wybranych podręczników, monografii oraz artykułów naukowych. Drugiej kolekcji nadano nazwę Dziedzictwo Kulturowe, a zawierać miała zdigitalizowane wersje najcenniejszych pozycji czyli inkunabuły, starodruki, rękopisy, zbiory ikonograficzne i kartograficzne. Trzecia kolekcja czyli Regionalia miała obejmować zbiór dokumentów życia społecznego z regionu min.: afisze, plakaty, ulotki, zaproszenia, katalogi wystaw i targów[15].

Projekt KPBC jest jednym z pierwszych takich projektów w kraju, a poprzez ukierunkowanie na wzbogacenie zasobów Internetu o dokumenty Piśmiennictwa polskiego wpisuje się w założenia *Narodowego Planu Rozwoju Polski* w zakresie budowy społeczeństwa informacyjnego (ePolska) i edukacji. Dzięki włączeniu przedsięwzięcia w projekt współfinansowany przez Unię Europejską z funduszy *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006* (ZPORR) KPBC otrzymała dotację w wysokości 1 020 000 złotych. Z taką kwotą uczestnicy projektu mogli przystąpić do realizacji jej stworzenia[16].

Postanowiono, że zdigitalizowane zasoby cyfrowe bibliotek biorących udział w przedsięwzięciu będą publikowane i dostępne na wspólnej platformie sprzętowo-programowej. Do tego celu wybrano stworzony i rozwijany w Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym program dLibra[17]. O zastosowaniu tej platformy zdecydowało kilka cech. Ważne było przede wszystkim to, iż posadowiono na niej już wcześniej sprawnie działający zasób cyfrowy – Wielkopolską Bibliotekę Cyfrową. Nie mniej istotna była jednak obecność prostego w obsłudze interfejsu, dobrej komunikacji, opcji multiwyszukiwania, możliwości rozwoju oraz współpracy z systemem bibliotecznym Horizon[18].

[15] Tamże, s. 94.
[16] D. Czyżak, dz. cyt.
[17] M. Kempa, dz. cyt.
[18] B. Bednarek-Michalska, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy*. W: EBIB [online] 2006, nr 74 [dostęp 28 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/47/michalska.php.

Inne technologie, które zamierzono wykorzystać przy tworzeniu zasobu KPBC to Document Express z DjVu firmy LizardTech Inc. służące do przetwarzania obrazów oraz skanowanie z OCR czyli przetwarzanie pisma na format MS World dzięki rozpoznawaniu skanowanego tekstu. Oczywiście niezbędne było zastosowanie programów wspomagających. Postanowiono użyć:

- FineReader 6.0 Sprint Pl.;
- Omniscan 11 – do skanowania;
- Canon Scanning Utility 800 – do skanowania
- Adobe Photo Shop Element 3.0 i 2.0
- LizardTech DjVu Control;
- Photo Shop – do przetwarzania obrazu;
- Astat – do tworzenia statystyk.

Nad sprzętem i oprogramowaniem mieli czuwać informatycy i technicy zatrudnieni w BG UMK i Uczelnianym Centrum Komputerowym[19].

Latem 2005 r. zakupiono specjalistyczny sprzęt do pracowni digitalizacyjnych. W Bibliotece Medycznej Collegium Medicum był to skaner Microtek Scan Maker 7800 XL pozwalający na skanowanie obiektów w formacie A3, a także, poprzez zastosowanie odpowiedniej przystawki, skanowanie mikrofilmów. Dla Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego nabyto skaner Zeutschel z oprogramowanie Omniscan 5000 TT. Jest to skaner czarno-biały skanujący do formatu A4. Dla BG UMK zakupiono:

- skaner Zeutschel Omniscan 10000, skanujący w kolorze do formatu A1 z rozdzielczością 600 dpi;
- skaner Canon MS – 800, do skanowania mikrofisz i mikrofilmów;
- skaner płaski Mustek Paragon 3600, do skanowania formatu A3
- aparat cyfrowy Canon EOS 200.

Poza tym wykorzystuje się także specjalistyczny skaner do map znajdujący się w budynku Instytutu Geografii UMK[20].

[19] Tamże.
[20] Tamże.

We wrześniu 2005 r. zakupiono i wdrożono platformę dLibra, o użyciu której podjęto decyzję już wcześniej. Program został usadowiony na serwerze w Uczelnianym Centrum Informatycznym UMK. Równocześnie w Internecie została stworzona aplikacja dla użytkowników. Dzięki niej czytelnicy mieli już możliwość przeglądania pierwszych dokumentów elektronicznych będących częścią zasobu cyfrowego KPBC[21].

2.3 Rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

W każdej z bibliotek uczestniczących wybrano odpowiedni zespół osób, który miał na calu koordynację nad pracami zmierzającymi do założenia i prowadzenia biblioteki cyfrowej. Kryteriami wyboru było doświadczenie w pracy bibliotekarskiej, wiedza i umiejętności, zapał do pracy, stosunek do nowinek i technologii, zaufanie oraz komunikatywność i kooperacja[22]. Cechy te były niezbędne, aby praca nad digitalizacją przebiegała sprawnie. Bożena Bednarek-Michalska w swoim artykule napisała, iż „przed oficjalnym otwarciem KPBC obliczono, że w ciągu 2005 r. w realizację projektu zaangażowanych było około 60 osób [...] z 3 uczelni”[23]. Jak więc widać był to naprawdę bardzo duży zespół ludzi.

Jednak trzonem grupy tworzącej KPBC był i nadal jest zespół BG UMK sprawującej kontrolę nad całym projektem. W jego skład wchodzą:

1) Koordynator projektu odpowiedzialny za administrację, finanse, współpracę z partnerami, nadzór merytoryczny i jakościowy, negocjacje autorsko-prawne;
2) Zastępca koordynatora pełniący nadzór nad informatyczną częścią projektu, sprzętem, oprogramowaniem, przetargami oraz standardami;
3) Administrator dbający o dokumentację, finanse, sprawozdawczość i inne;

[21] D. Czyżak, dz. cyt.
[22] B. Bednarek-Michalska, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka cyfrowa – pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej*. W: EBIB [online] 2006, nr 77 [dostęp 31 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/77/michalska.php.
[23] Tamże.

4) Redaktor odpowiadający za redagowanie biblioteki cyfrowej, koncepcję i zarządzanie zasobem oraz koordynacje prac zespołu opracowującego i wprowadzającego dane;
5) Informatyk sprawujący nadzór nad działaniem dLibry, softwarem, statystykami oraz rozwijającymi się technologiami;
6) Główny specjalista selekcji odpowiedzialny min.: za selekcję dokumentów do digitalizacji, dobór materiałów ze zbiorów specjalnych i koordynację prac;
7) Główny kataloger, który odpowiada za opisy bibliograficzne, metadane, standardy, a także melioracje całego zasobu;
8) Technicy sprawujący kontrolę nad pracownią, standardami, digitalizacją i archiwizacją obiektów[24].

Oprócz tych osób, przy realizacji KPBC, na UMK pracują jeszcze osoby wykonujące prace związane z selekcją i innymi procedurami zarówno technicznymi jak i porządkowymi[25].

Zespoły, przy realizacji swoich zadań, spotkały się z wieloma problemami zarówno na poziomie lokalnym jak i krajowym, a nawet europejskim. Na poziomie lokalnym były to takie problemy jak: brak doświadczenia w budowanie zasobów cyfrowych oraz dużych projektów strukturalnych Unii Europejskiej, biurokracja, niejasność interpretacji przepisów, niestabilność, zakazy, nieprzyjazne procedury oraz brak długotrwałych planów finansowych Polski wobec zasobów cyfrowych w sieci. Na poziomie krajowym były to min.: problemy copyrightu, selekcji i kosztów digitalizacji, zmienność technologii, trwałość i zmienność nośników[26]. Problemy europejskie zidentyfikowano w Brukseli w 2005 r. w ramach budowy *Strategia 2010 Digital Libraries*. Wyróżniono problemy związane z:

- koordynacją digitalizacji zasobów;
- inwestycjami prywatnymi w stosunku do digitalizacji (Google, Yahoo, Microsoft);

[24] Taż, *Pragmatyka tworzenia* ..., s. 96.
[25] Taż, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy* ...
[26] Tamże.

- copyrightem;
- multiwyszukiwaniem i OCR dla różnych typów czcionek (gotyk);
- polityką państw i finansowaniem[27].

Z wieloma z nich poradzono sobie przy tworzeniu KPBC, gdyż duża ich liczba związana było z brakiem doświadczenia przy tworzeniu takiego przedsięwzięcia.

W KPBC zamówiono opinie prawne i ekspertyzy z Instytutu Wynalazczości i Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jednocześnie odniesiono się do standardów obowiązujących w Stanach Zjednoczonych i Europie. Uczelniani prawnicy, których także poradzono się w sprawie prawa autorskiego, określili jasne i przejrzyste zasady pozyskiwania i udostępniania publikacji w KPBC. Ustalono, że starsze dzieła będą umieszczane w Internecie bez konieczności pozyskiwania zgody (po 70 latach od daty śmierci autora). Jeżeli chodzi o młodsze pozycje, to za każdym razem pracownicy KPBC pytają o zgodę oraz podpisują licencje na udostępnienie dzieła w sieci albo z wydawcą, albo z autorem, albo z obydwoma na raz[28]. W KPBC zdigitalizowane pozycje mogą mieć jeden z czterech statusów prawnych. Są to:

1) wymienione wcześniej licencje podpisywane z pracownikami KPBC;
2) copyright, publikacje z tym statusem prawnym są dostępne jedynie na terenie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
3) publikacje z tzw. domeny publicznej (ang. public domain), do których prawa autorskie wygasły;
4) publikacje udostępniane na zasadzie licencji creative commons, dzięki której autor zachowuje pełnię praw do swojego dzieła, ale jednocześnie pozwala z niego korzystać innym[29].

Zgodnie z założeniami projektu zbiory KPBC zostały podzielone na trzy kolekcje, które są także dodatkowo dzielone w zależności od potrzeby[30]. Patrząc na potrzeby czytelników jak i samej biblioteki jako pierwsze zaczęto digitalizować i umieszczać na platformie cyfrowej te materiały, które trzeba było

[27] Tamże.
[28] Tamże.
[29] Informacja uzyskana w drodze rozmowy z panią Bożeną Bednarek-Michalską w dniu 20 maja 2009 r. – notatki w posiadaniu autorki.
[30] D. Czyżak, dz. cyt.

zabezpieczyć oraz te, które są ważne dla historiografii i jednocześnie mogą służyć poszerzaniu wiedzy o regionie i promocji zbiorów[31].

Pierwsze zdigitalizowane dokumenty pochodzą z trzech bibliotek, które uczestniczą w tworzeniu projektu od samego początku. Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UMK udostępniła przede wszystkim materiały dydaktyczne z zakresu medycyny takie jak:

- skrypty uczelniane;
- czasopisma i monografie wydane przed 1945 r.;
- *Annales Academiae Bydgostiensis* (obecnie *Bibliogical and Medical Sciences*);
- starodruki;
- rękopisy patrona Collegium Medicum – Ludwika Rydygiera[32].

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy udostępniła pochodzące z własnych zbiorów materiały dydaktyczne nie objęte już prawem autorskim oraz historyczne czasopisma regionalne użyczone przez:

- Bibliotekę Miejską w Inowrocławiu – *Dziennik Kujawski*;
- Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Bydgoszczy – min.: *Słowo Pomorskie* oraz *Gazetę Bydgoską*[33].

BG UMK natomiast udostępniła źródła XIX i XX-wieczne z uregulowanym statusem prawnym dotyczące historii Kujaw, Pomorza i Ziemi Dobrzyńskiej, zbiory emigracyjne, grafiki oraz Vilniana, istotne dla historii i tradycji UMK. Poza tym obie uczelnie opublikowały własne, współczesne wydawnictwa i prace naukowe obecnie powstające[34].

Zasoby KPBC stale się powiększają dzięki doskonale wypracowanym procedurom digitalizacji. Proces pracy w BG UMK składa się z wielu etapów. Digitalizację i publikację w sieci według procedury BG UMK można podzielić na dziewięć etapów:

[31] D. Czyżak, G. Szturo, M. Rakowska, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – problemy i zagadnienia związane z I etapem jej rozwoju*. W: EBIB [online] 2006, nr 81 [dostęp 31 listopada 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/81/a.php?czyzak_szturo_rakowska.
[32] D. Czyżak, dz. cyt.
[33] Tamże.
[34] Tamże.

1) selekcja i typowanie dokumentów do digitalizacji zgodnie z przyjętymi założeniami;
2) tworzenie listy obiektów w postaci tabelki;
3) układanie dokumentów do digitalizacji i kontrola kolejki;
4) przygotowywanie techniczne dokumentów i dostarczenie do pracowni digitalizacji;
5) skanowanie i archiwizowanie w formacie TIFF;
6) przetwarzanie plików ze skanowania OCR oraz DjVu;
7) tworzenie opisu bibliograficznego do lokalnego katalogu Horizon w formacie MARC 21 oraz ich konwersja na format Dublin Core do dLibry;
8) publikacja w Internecie;
9) kontrola metadanych w dLibrze i Horizonie oraz melioracja systemu i ewentualne poprawki[35].

Każdy z etapów digitalizacji i publikacji zasobów jest kontrolowany przez specjalnie do tego wyznaczoną osobę. Dzięki temu wiadomo, że praca przebiega sprawnie i zgodnie z ustalonymi zasadami oraz standardami.

Niezwykle ważna dla rozwoju zasobu cyfrowego jest tworzona w trakcie jego powstawania dokumentacja, a przede wszystkim fakt dzielenia się nią oraz promocja. W przypadku KPBC zarówno dokumentacja projektu jak i praktyka zdobyte przy jej tworzeniu i rozwijaniu są omawiane w prasie fachowej. Zespół KPBC dzieli się też swoimi doświadczeniami także za pośrednictwem portalu bibliotecznego EBIB (http://www.ebib.info/)[36]. Promocja zasobu odbywa się na wielu płaszczyznach. Przede wszystkim projekt zaprezentowano w środowisku fachowców jeszcze przed jego powstaniem. W trakcie trwania działań realizacyjnych umieszczano krótkie komunikaty i notatki o stanie KPBC w regionie i na uczelniach. Ważne było także uroczyste otwarcie zasobu po pierwszych próbach i zaprezentowaniu 100 obiektów, które odbyło się 2 grudnia 2005r. Po otwarciu KPBC udzielano wywiadów w mediach oraz publikowano artykuły w prasie, a kiedy zasób był już stabilny zadbano i umieszczenie go w

[35] B. Bednarek-Michalska, *Pragmatyka tworzenia* ..., s. 97-98.
[36] Taż, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy* ...

takich wyszukiwarkach i katalogach jak: WorldCat (http://www.worldcat.org/), Google Scholar (http://scholar.google.pl/), OAIster (http://www.oaister.org/) czy OpenDOAR (http://www.opendoar.org/)[37].

Rosnąca popularność zasobu KPBC sprawiła, że do projektu dołączyły się inne biblioteki z regionu kujawsko-pomorskiego. Prócz BG UMK, Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UMK oraz Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy do realizacji przedsięwzięcia przystąpiła także inny uczestnik KBNRKP - Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu, ale także, od 2009 r., instytucje nie uczestniczące w Konsorcjum:

- Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu;
- Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruń;
- Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu" w Toruniu;
- Teatr Baj Pomorski w Toruniu.

Instytucje te będą digitalizowały i publikowały w zasobach KPBC publikacje związane z naszym regionem, cenne obiekty kultury oraz obiekty cyfrowe, które powstają w nich na bieżąco. Powiększony dzięki tym pozycjom zasób będzie w stanie dać swoim użytkownikom jeszcze lepszy i szybszy dostęp do kultury[38].

KPBC prowadzi również współpracę ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, a współpraca ta przyniosła w efekcie udostępnienie 15 lutego 2008 r. w formie cyfrowej pierwszych numerów dwóch najpoczytniejszych czasopism wydawanych przez to właśnie Stowarzyszenie:

1) *Bibliotekarz* (roczniki od 1991 do 2006);
2) *Poradnik Bibliotekarza* (roczniki od 1999 do 2006).

Następne roczniki tych dwóch tytułów są udostępnianie, na swobodnych zasadach, w wersji cyfrowej już w rok po ich publikacji w formie tradycyjnej[39].

[37] Tamże.
[38] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online] [dostęp 5 maja 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://kpbc.umk.pl/dlibra.
[39] Tamże.

Dzięki szybko rosnącym zasobom cyfrowym dobrej jakości, dużej liczbie uczestniczących w projekcie instytucji oraz promocji KPBC jest ona uważna

Zdj. 2 – Nagroda Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego; źródło - album autorki.

obecnie, obok Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, za jeden z najważniejszych zasobów cyfrowych w Polsce. Zespół tworzący KPBC został doceniony i otrzymał Nagrodę Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dziedzinie nauka i postęp techniczny. Została ona odebrana 23 czerwca 2006 r. przez koordynatora projektu panią Bożenę Bednarek-Michalską, panią Marię Czarnecką-Dąbek oraz dr Krzysztofa Nierzwickiego[40].

Najnowszym osiągnięciem KPBC w kraju jest zdobycie, 19 kwietnia 2009 r., tytułu *Lidera wdrażania Regionalnych Strategii innowacji* w kategorii *Technologie społeczeństwa informacyjnego*. Konkurs przeprowadzony był w ramach projektu *Doświadczenia wdrażania Regionalnych Strategii Innowacji* przez firmę PSDB Sp. Z o. o., Instytut Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym przy Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi. Patronat nad konkursem objęty został przez Minister Rozwoju Regionalnego Pani Elżbietę Bieńkowską oraz Przewodniczącego Grupy

[40] Tamże.

Roboczej Konwentu Marszałków RP ds. Regionalnych Strategii Innowacji, Marszałka Województwa Wielkopolskiego Leszka Wojtasiaka[41].

Ważne jest także to, iż biblioteka została zauważona również na świecie. KPBC została umieszczona w 2008 r. na 189 miejscu w rankingu dwustu najbardziej rozpoznawanych repozytoriów naukowych *The Webometrics Ranking of World Universities* tworzony z inicjatywy The Cybermetrics Lab – grupy badawczej należącej do Centro Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) – najważniejszej naukowej publicznej instytucji Hiszpanii. Nie jest to może wynik imponujący, ale należy zauważyć, że badanych było aż 589 repozytoriów cyfrowych[42].

KPBC cieszy się więc popularnością nie tylko w Polsce, ale także za granicami naszego państwa. Wiąże się to na pewno z tym, iż obecnie zasób KPBC liczy 27 212 pozycji[43], ale ich liczba rośnie z tygodnia na tydzień. Jest to związane także z tym, iż biblioteka oferuje min.: wyszukiwanie dokumentów według wielu kryteriów, a także szereg innych funkcji jak np: możliwość utworzenia własnego konta użytkownika czy też ściąganie oraz drukowanie opublikowanych na niej dokumentów.

[41] Tamże.
[42] Tamże.
[43] Tamże.

Rozdział 3 – Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa obecnie

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (KPBC) jest obecnie jednym z największych i najważniejszych projektów tego typu w Polsce. Została posadowiona na oprogramowaniu dLibra 4.0, dlatego też strona główna witryny ma charakterystyczny wygląd, typowy dla cyfrowych zbiorów w których zastosowano tę platformę. Głównym elementem strony KPBC jest widoczny na samej górze niebieski pasek z jej nazwą oraz odsyłaczami do najważniejszych części witryny. Nad nim widoczne są miniaturki flag Polski, Wielkiej Brytanii oraz Niemiec. Strona KPBC jest więc dostępna właśnie w tych trzech językach[1]. Drugim ważnym elementem witryny jest widoczny po lewej stronie pasek ze

Il. 1 – Strona główna KPBC.

strukturą strony wraz z odsyłaczami. Pod nim umieszczono tabelę z podstawowymi statystykami, min.: liczbą publikacji, ilością czytających w danej

[1] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online] [dostęp 5 maja 2009]. Dostepny w World Wide Web: http://kpbc.umk.pl/dlibra.

chwili osób czy też łączną liczbą odwiedzin[2]. Środek strony głównej KPBC zajmuje interfejs wyszukiwania podstawowego. Poniżej niego są aktualne wiadomości dotyczące zarówno samej biblioteki jak wystaw czy też konkursów. Na tej stronie można także odnaleźć tytuły ostatnio dodanych pozycji i publikacji najczęściej czytanych przez użytkowników[3].

Dokumenty znajdujące w kolekcji KPBC zapisane są w formacie DjVu, który służy do zapisu plików graficznych. Posiada on bardzo efektywną kompresję obrazu, dzięki czemu zapisane w nim obiekty zajmują mało miejsca na serwerze. Format ten oferuje też wysoką jakość obrazu w dokumentach co pozwala na stosowanie w nich z dobrym skutkiem techniki rozpoznawania pisma z OCR[4]. Zdaje się, że jedynym minusem jest konieczność jednorazowego instalowania programu odczytującego pliki zapisane w DjVu. Jednak przy tym

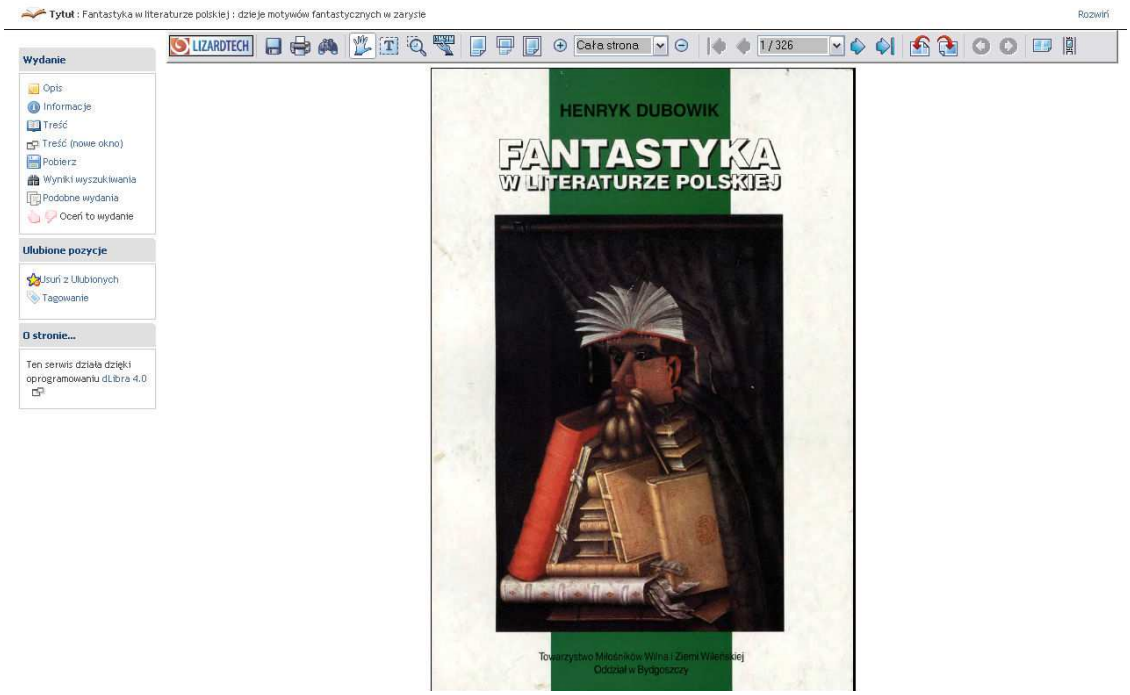

Il. 2 – Prezentacja publikacji w formacie DjVu w KPBC.

[2] Tamże.
[3] Tamże
[4] B. Bednarek-Michalska, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy*. W: EBIB [online] 2006, nr 74 [dostęp 30 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info.2006/74/michalska.php.

procesie użytkownikom pomaga zainstalowany w dLibrze mechanizm pomocniczy[5]. Dzięki formatowi DjVu oraz dLibrze można przeglądać dokumenty, drukować je wprost z witryny, ale także można je ściągnąć na własny dysk. Program do odczytu plików zapisanych w tym formacie użytkowany zarówno na platformie dLibra jak i poza nią pozwala ponadto powiększać tekst, przeglądać strony za pomocą ich miniatur czy też obracanie stron[6].

Zastosowanie platformy dLibra w KPBC ułatwiło tworzenie dobrych opisów bibliograficznych. System ten wykorzystuje format Dublin Core, który obecnie jest uznawany za standard przy tworzeniu opisów obiektów publikowanych w sieci Internet[7]. Dzięki temu istnieje możliwość ściągania opisów bibliograficznych z katalogu NUKAT. dLibra oferuje możliwość konwersji opisu z formatu MARC 21 na format Dublin Core[8]. Platforma ta dodatkowo pozwala na wymienianie obiektów zgodnie z protokołem OAI-PMH. Dzięki temu KPBC jest widziana przez takie wyszukiwarki jak Google Scholar czy OAIster[9].

Il. 3 – Opis bibliograficzny w KPBC

[5] Tamże.
[6] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[7] M. Werycho, *Wyszukiwanie informacji w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej*. Bibliotekarz, 2006, nr 2, s. 3.
[8] D. Czyżak, G. Szturo, M. Rakowska, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju*. W: EBIB [online] 2006, nr 81 [dostęp 31 listopada 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/81/a.php?czyzak_szturo_rakowska.
[9] B. Bednarek-Michalska, dz. cyt.

Opis bibliograficzny w KPBC składa się z trzynastu elementów. Są to: tytuł, autor, wydawca, miejsce wydania, data wydania, typ zasobu, format, język publikacji, powiązania, prawa, identyfikator zasobu (jest to adres url, który zawsze odsyła do danego obiektu cyfrowego), miejsce zdigitalizowania oraz identyfikator oryginału (miejsce, gdzie przechowywany jest oryginał, z którego wykonano kopię cyfrową)[10]. Każdy z tych elementów może być wykorzystany przy wyszukiwaniu i gwarantować bezpośredni dostęp do skatalogowanego dokumentu. W KPBC zwrócono uwagę właśnie na te elementy opisu eliminując równocześnie te, które czytelnik może sprawdzić za pomocą jednego kliknięcia, min.: liczbę stron czy występowanie bibliografii i indeksu[11]. W opisie można znaleźć też informację o sponsorze publikacji, jeżeli ten występuje. Jest to wiadomość o instytucji, czasem też osobie prywatnej, która sfinansowała proces digitalizacji danego obiektu[12].

3.1 Kolekcje w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej

Zgodnie z planami wszystkie zgromadzone w KPBC dokumenty elektroniczne zostały podzielone i umieszczone w trzech kolekcjach. Jednak ważne jest to, iż pojedyncza publikacja może być przyporządkowana do więcej niż jedna kolekcji.

Il. 4 – Kolekcja *Regionalia* w KPBC.

[10] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[11] D. Czyżak, G. Szturo, M. Rakowska, dz. cyt.
[12] Informacja uzyskana na drodze rozmowy z panią Bożeną Bednarek-Michalską w dniu 20 maja 2009 r. – notatki w posiadaniu autorki.

Największą z trzech części KPBC są *Regionalia*. Kolekcja ta liczy 22 166 obiektów[13]. Zawiera ona cyfrowe wersje książek, dokumentów ikonograficznych, muzycznych oraz dokumenty życia społecznego. Kolekcja ta podzielona jest na mniejsze podkolekcje. Część nosząca nazwę *Baltica* zawiera książki i czasopisma związane z kulturą i historią krajów nadbałtyckich. W *Cuiaviana i Pomeranica* gromadzone są publikacje dotyczące Kujaw, Pomorza i Ziemi Dobrzyńskiej oraz te, które zostały wydane na terenach kujawsko-pomorskiego. Można tutaj także znaleźć kolekcję grafik ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Ostatnia podkolekcja to *Vilniana*. Zawiera ona dokumenty dotyczące Wilna i Ziemi Wileńskiej od 1801 roku, min. druki ulotne dokumentujące działalność Uniwersytetu Wileńskiego[14]. Najczęściej czytaną pozycją w tej kolekcji jest *Księga adresowa miasta Torunia wraz z Podgórzem i powiatem Toruń-Wieś*[15].

Druga z kolekcji – *Materiały dydaktyczne* – gromadzi artykuły,

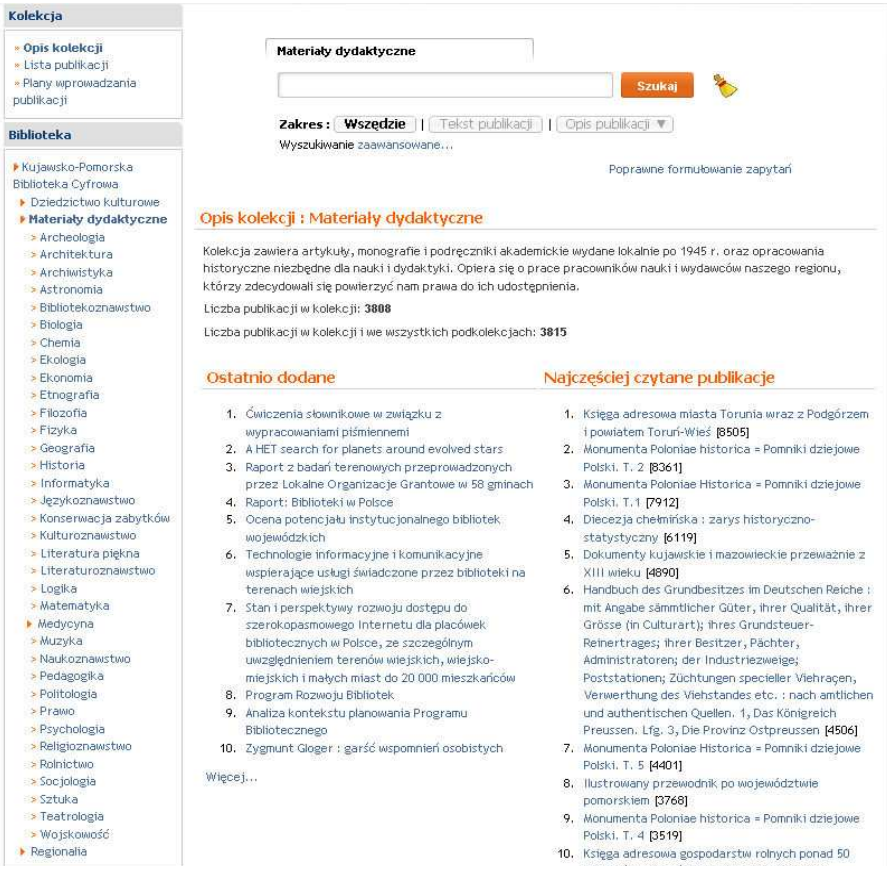

Il. 5 – Kolekcja *Materiały dydaktyczne* w KPBC.

[13] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[14] Tamże.

monografie i podręczniki akademickie wydane po 1945 r. na terenie kujawsko-pomorskiego oraz opracowania historyczne, które są niezbędne do nauki i dydaktyki. Opiera się ona na pracach pracowników naukowych oraz wydawców z regionu. Liczy 3 808 dokumentów[16]. Znajdują się tutaj materiały podzielone i umieszczone w podkolekcjach odpowiadających poszczególnym dziedzinom nauk, takim jak np.: bibliotekoznawstwo, archeologia, medycyna, chemia, literatura piękna, matematyka, filozofia, ekonomia, logika, socjologia, konserwacja zabytków, prawo, sztuka, wojskowość, ekologia, fizyka, teatrologia, językoznawstwo czy muzyka[17].

Ostatnia kolekcja KPBC to *Dziedzictwo kulturowe*. Zbiór liczy 5 097 obiektów[18]. Kolekcja ta zawiera cyfrowe kopie cennych zabytków piśmiennictwa, które przechowywane są w bibliotekach uczestniczących w tworzeniu tego zasobu. Te dokumenty cyfrowe to wyniki poddawania

Il. 6 – Kolekcja *Dziedzictwo kulturowe* w KPBC.

digitalizacji inkunabułów, starodruków, rękopisów, zbiorów ikonograficznych, kartograficznych, emigracyjnych oraz dokumentów życia społecznego. Dziedzictwo kulturowe zostało podzielone na osiem podkolekcji wyróżnionych głównie ze względu na typ dokumentów. Te grupy to: czasopisma, druki

[15] Tamże.
[16] Tamże.
[17] Tamże
[18] Tamże.

emigracyjne, druki ulotne, ikonografia, książki wydane do 1945 r., mapy, rękopisy oraz stare druki[19]. Dziełami, z których użytkownicy korzystają najczęściej w przypadku tej kolekcji są *Słownik języka polskiego* oraz *Monumenta Poloniae historica* czyli *Pomniki dziejowe Polski*[20].

3.2 Narzędzia wyszukiwawcze Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

KPBC oferuje swoim użytkownikom możliwość wyszukiwania publikacji przede wszystkim za pośrednictwem interfejsu wyszukiwania ogólnego dostępnego na stronie głównej witryny kolekcji. W tej standardowej wyszukiwarce można korzystać z kryteriów, według których chce się zasób przeglądać. Obecnie dostępnych jest siedemnaście atrybutów[21]. Są to: tytuł,

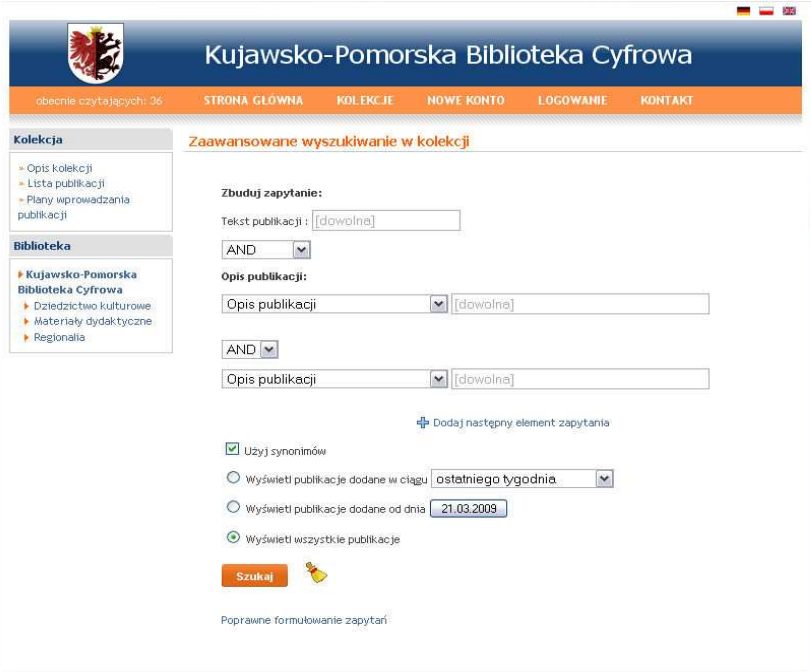

Il. 7 – Wyszukiwanie zaawansowane w KPBC.

twórca, temat i słowa kluczowe, opis, wydawca, współtwórca, data, typ zasobu, format, identyfikator zasobu, źródło, język powiązania, zakres, prawa oraz tagi[22]. Ważnym czynnikiem przy wyszukiwaniu jest także niewątpliwie możliwość

[19] Tamże.
[20] Tamże.
[21] M. Weryho, dz. cyt., s. 4.
[22] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...

przeszukiwania treści dokumentu. Zdecydowanie większa część publikacji w KPBC poddana została procesowi OCR przetwarzającemu mapę bitową na edytowalny tekst[23].

Użytkownicy KPBC mogą przeszukiwać zasób także za pośrednictwem interfejsu wyszukiwania zaawansowanego. Pozwala on na tworzenie bardziej skomplikowanych zapytań, które mogą łączyć kryterium wynikające z treści oraz z wielu różnych atrybutów opisu dokumentu. Istnieje tutaj także ewentualność przeszukiwania zbioru dokumentów dodanych od konkretnego dnia oraz używanie synonimów wpisanych wyrażeń[24].

Kolejna sposobność wyszukiwania związana jest z kolekcjami KPBC. Użytkownik wybierając określoną kolekcję bądź podkolekcję otrzymuje informację o ilości publikacji do niej przypisanych. Może wyświetlić całą listę uszeregowanych alfabetycznie dokumentów, które może dowolnie przeglądać. W obrębie każdej z kolekcji i podkolekcji osiągalne jest wyszukiwanie ogólne i zaawansowane za pośrednictwem dostępnego w nich interfejsu[25].

W efekcie korzystania z interfejsu wyszukiwarki czytelnik otrzymuje listę

Wyniki wyszukiwania

Wyniki wyszukiwania ogólnego w kolekcji - Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa

Zapytanie:

Lista publikacji spełniających warunek: Wszędzie: fantasy

Wyniki:

Znaleziono obiektów: 65

Czy chodziło Ci o:

atlasy | fantazya

Widok:

Prosty | Rozbudowany

1. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Humanities and Social Sciences. English Studies, z. 14 (375), 2005 - Uniwersytet Mikołaja Kopernika
2. Fantastyka w literaturze polskiej : dzieje motywów fantastycznych w zarysie - Dubowik, Henryk (1930-)
3. American studies : America's cultural crossroads - Wiszniowska, Marta (1941-)
4. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska, z. 60 (366), 2004 - Uniwersytet Mikołaja Kopernika
5. Local colors of the stars and stripes - Wiszniowska, Marta (1941-)
6. American studies home thoughts from abroad - Wiszniowska, Marta (1941-)
7. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska, z. 52 (334), 1999 - Uniwersytet Mikołaja Kopernika
8. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Humanities and Social Sciences. English Studies, z. 9 (336), 1999 - Uniwersytet Mikołaja Kopernika
9. Bibliotekarz 1995, nr 10 - Wołosz, Jan, red.
10. Pejzaż - narodziny gatunku 1400-1600 : materiały sesji naukowej 23-24 X 2003 - Dudzik, Sebastian (1972-)

Il. 8 – Wyniki wyszukiwania w KPBC.

[23] M. Weryho, dz. cyt., s. 4.
[24] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[25] M. Weryho, dz. cyt., s. 4.

wyników, z której może wybrać odpowiadająca mu publikację. W ten sposób przechodzi do pełnego opisu bibliograficznego. Otrzymuje też w tym momencie informacje o kolekcjach, do których przynależy dana publikacja, dacie wprowadzenia do zasobu biblioteki, ewentualnych modyfikacjach oraz jej adresie[26]. Ważne jest to, iż każda publikacje otrzymuje swój własny identyfikator, który jest niezmienny przez cały czas istnienia kolekcji. Na jego podstawie konstruowany jest adres URL zasobu, który dzięki temu zawsze prowadzi do tego samego dokumentu niezależnie od jego modyfikacji[27].

KPBC jest jednym z wielu uczestników Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC) i oferuje także możliwość wyszukiwania pozycji w zasobach wszystkich kolekcji cyfrowych uczestniczących w tym projekcie. Interfejs wyszukiwawczy dostępny jest w zakładce przy wyszukiwarce ogólnej na stronie głównej witryny. Można korzystać z w niej z siedemnastu atrybutów, według których

Il. 9 – Wyszukiwanie w Federacji Bibliotek Cyfrowych za pośrednictwem KPBC.

[26] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[27] M. Weryho, dz. cyt., s. 4.

przeprowadzane jest wyszukiwanie. Są one identyczne z tymi atrybutami, których wybór istnieje przy przeglądaniu zasobów samej biblioteki[28].

Platforma dLibra korzysta także z protokołu OAI-PMH przesyłania danych. Posadowiona na niej KPBC udostępnia więc swoje metadane narzędziom indeksującym wyszukiwarek. Dzięki temu pochodzące z niej metadane są włączane do baz danych i możliwe do wykrycia przez narzędzia wyszukiwawcze tychże wyszukiwarek[29]. Tak więc zbiory KPBC są możliwe do odnalezienia także za pośrednictwem takich wyszukiwarek i katalogów jak Google Scholar czy World Cat.

3.3. Konto użytkownika w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej

KPBC oferuje swoim czytelnikom założenie na swoim serwerze konta użytkownika. Proces zakładania konta jest bardzo szybki i prosty. Wymaga on jedynie podania adresu poczty internetowej, hasła oraz nazwy użytkownika[30]. Na adres e-mail przychodzi list z linkiem aktywującym konto. Po aktywowaniu konta czytelnik może się już logować i korzystać ze wszystkich przygotowanych udogodnień.

Il. 10 – Konto użytkownika w KPBC.

[28] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...
[29] B. Bednarek-Michalska, dz. cyt.
[30] Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online]...

Posiadanie konta użytkownika pozwala na przeglądanie tych pozycji, które z różnych względów nie są dostępne bez zalogowania. Użytkownik zalogowany może także dodawać do opisu bibliograficznego tagi (prywatne słowa kluczowe), które według niego najlepiej odzwierciedlają treść dokumentu i które będą później wykorzystywane do wyszukiwania pozycji[31].

Ważnym ułatwieniem dla stałych czytelników KPBC jest sposobność dodania konkretnej pozycji do tak zwanych „ulubionych". Publikacje dołączone do tej listy dostępne są poprzez konto użytkownika, ale można je także wyeksportować oraz udostępnić poprzez kanał RSS[32]. Ułożone są alfabetycznie w postaci listy. Kliknięcie na tytuł automatycznie przekierowuje do strony z opisem bibliograficznym wybranej publikacji[33].

Il. 11 – Ulubione publikacje w KPBC.

Ogromny atut posiadania własnego konta użytkownika w KPBC stanowi możliwość subskrypcji informacji o najnowszych publikacjach w kolekcji. Można zamówić otrzymywanie takich informacji codziennie lub raz w tygodniu[34]. Są one dostarczane w e-mailu przesyłanym na adres poczty

[31] Tamże.
[32] Tamże.
[33] Tamże.
[34] Tamże.

internetowej podany przy zakładaniu konta w postaci listy tytułów wraz z odsyłaczami do każdej z nowo dodanych pozycji.

Niezwykle ważna dla użytkowników KPBC jest możliwość kontaktu z osobami zajmującymi się tworzeniem tego zasobu cyfrowego. Z kierownikiem całego projektu, panią Bożeną Bednarek-Michalską, można skontaktować się w wieloraki sposób: poprzez Skype'a, dzięki e-mailowi, a także drogą telefoniczną[35].

[35] Informacja uzyskana na drodze rozmowy z panią Bożeną Bednarek-Michalską w dniu 20 maja 2009 r. – notatki w posiadaniu autorki.

Zakończenie

Powyższa praca jest monograficznym omówieniem procesu planowania i powstania oraz sposobu funkcjonowania, zarówno na początku istnienia jak i w chwili obecnej, projektu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (KPBC). Pomocne w tym były informacje uzyskane z czasopism bibliotecznych, elektronicznego biuletynu dla bibliotekarzy EBIB, obserwacji witryny KPBC oraz rozmowy z koordynatorem projektu panią Bożeną Bednarek-Michalską. Wiadomości te, uzyskane z różnych źródeł, niezbędne były do wszechstronnego spojrzenia na ten cyfrowy zasób.

Niezwykle ważne dla pracy było określenie problemów, z którymi borykali i nadal borykają się twórcy bibliotek cyfrowych nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie. Należy jednak wspomnieć, iż te kwestie są obecnie, w dobie łączenia mniejszych zasobów cyfrowych funkcjonujących w sieci Internet, wszędzie bardzo podobne.

KPBC jest przykładem biblioteki cyfrowej, w której zastosowano nowoczesne, niebanalne drogi dążące do rozwiązania tychże problemów. Przed wszystkim na uwagę zasługuje fakt zastosowania kilku sposobów uregulowania kwestii prawa autorskiego. Jest to jedyna w tej chwili kolekcja publikacji cyfrowych w Polsce, w której użyto niezwykle ciekawego rozwiązania – licencji creative commons. Poza nimi są jeszcze trzy rodzaje statusów prawnych.

Bardzo trafny w tej bibliotece cyfrowej jest podział publikacji na kolekcje, a w ich obrębie na dodatkowe podkolekcje. Zrozumiano tutaj także to, iż jedna publikacja może należeć do więcej niż jedna kolekcji, co jest znacznym ułatwieniem dla czytelników, którzy przecież nie zawsze są w stanie do końca dobrze zakwalifikować szukane przez siebie dzieło.

Na uwagę zasługuje również sposób wyszukiwania publikacji w KPBC. Już przy podstawowym przeszukiwaniu zasobów można robić to ze względu na konkretne cechy dokumentu, np.: miejsce wydania, autora, tytuł, słowa kluczowe czy nawet tagi dodawane przez samych użytkowników. Wyszukiwanie zaawansowane daje jeszcze większe możliwości poprzez łączenie wielu tych cech w jednym zapytaniu.

Użycie w KPBC formatu DjVu było posunięciem bardzo dobrym. Odczyt tego formatu wymaga, co prawda, jednorazowej instalacji darmowego oprogramowania, które można pobrać ze strony biblioteki, ale za to daje wiele możliwości, np.: ściągnięcie danej publikacji, jej wydruk prosto z Internetu czy przeszukiwanie treści dokumentu.

KPBC jest jednym z najnowocześniejszych zasobów cyfrowych w Polsce. Dzisiaj, w dobie coraz szybszego rozwoju technologii telefonów komórkowych sieć Internet jest dostępna, za ich pomocą, dosłownie wszędzie. Biorąc to pod uwagę można by pokusić się o stworzenie wersji KPBC dostępnej dla użytkowników telefonów komórkowych. Obecnie istnieje dużo stron internetowych oraz innych funkcji dostępnych dzięki nowoczesnej technologii WAP (Wireless Application Protocol; umożliwia ona dostęp do Internetu uwzględniając ograniczenia techniczne urządzeń mobilnych, np.: telefonów komórkowych, iPodów czy Palmtopów), która mogłaby znaleźć zastosowanie także w jeszcze szerszym udostępnieniu zbiorów tej biblioteki cyfrowej.

KPBC jest dobrze działającym i prężnie rozwijającym się projektem, w którym znalazły zastosowanie najnowocześniejsze rozwiązania techniczne i prawne. W budowę tego przedsięwzięcia i doprowadzenia go do obecnego kształtu włożono mnóstwo pracy, ale należy podkreślić, iż utrzymanie go w tak dobrym stanie będzie wymagać od jego twórców jeszcze większego niż dotychczas wysiłku.

Bibliografia

Źródła:

1. Europeana – Homepage. [online] [dostęp 24 lutego 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.europeana.eu/portal/index.html.

2. Federacja Bibliotek Cyfrowych: Informacje Ogólne. [online] [dostęp 24 lutego 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://fbc.pionier.net.pl/owoc/about?id=about-fbc.

3. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. [online] [dostęp 5 maja 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://kpbc.umk.pl/dlibra.

4. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, opubl. w Dz. U. nr 85, poz. 539.

5. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych, opubl. w Dz. U. nr 128, poz. 1402.

Opracowania:

1. Bednarek-Michalska Bożena, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej*. EBIB [online] 2006, nr 77 [dostęp 31 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/77/michalska.php.

2. Bednarek-Michalska Bożena, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy*. EBIB [online] 2006, nr 74 [dostęp 30 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.info/2006/74/michalska.php.

3. *Bibliotekarstwo*, pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego, wyd. 2 uzup. i rozsz., Warszawa, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 1998.

4. *Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie: praca zbiorowa*, pod red. Jadwigi Woźniak-Kasperek i Jerzego Franke. Warszawa, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2007.

5. Czyżak Dominika, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - stan zaawansowania realizacji projektu ZPORR*. EBIB [online] 2005, nr 70 [dostęp 30 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/czyzak.php.

6. Czyżak Dominika, Szturo Grzegorz, Rakowska Małgorzata, *Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa - problemy i zagadnienia związane z realizacją I etapu jej rozwoju*. EBIB [online] 2006, nr 81 [dostęp 3 listopada 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/81/a.php?czyzak_szturo_rakowska.

7. Elektroniczna BIBlioteka – platforma cyfrowa SBP – Powstało Konsorcjum Polskie Biblioteki Cyfrowe. [online] [dostęp 24 marca 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/content/view/1413

8. Hollender Henryk, *Biblioteki cyfrowe w Polsce: warunki i zagrożenia*. EBIB [online] 2005, nr 65 [dostęp 29 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2005/65/hollender.php.

9. *Informator Biblioteki Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, red. Krystyna Podlaszewska. Toruń, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1972.

10. Kempa Małgorzata, *Konsorcjum Bibliotek Naukowych Regionu Kujawsko-Pomorskiego – powstanie, zarys działalności, projekty na przyszłość*. EBIB [online] 2004, nr 61 [dostęp 27 stycznia 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2004/61/kempa.php.

11. Mazurek Jolanta, *Rozproszony system bibliotek cyfrowych w Polsce – doświadczenia i wyzwania na przyszłość*. Bibliotekarz, 2007, nr 10, s. 2-5.

12. Nahotko Marek, *Cyfrowa najmłodsza siostra bibliotek*. Konspekt [online] 2004, nr 19 [dostęp 4 listopada 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/nahotko.html.

13. Nahotko Marek, *Zasady tworzenia bibliotek cyfrowych*. EBIB [online] 2006, nr 74 [dostęp 29 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/74/nahotko.php.

14. Oppenheim Charles, *Staying within the law*. [w]: *Bibliographic software and the electronic library*, ed. by Terry Harris. Hatfield, University of Heratfordshire Press, 1995, s. 95-107.

15. Piotrowska Ewa, Zając Renata, *Polskie biblioteki cyfrowe*. Konspekt [online] 2004, nr 19 [dostęp 30 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/bib_cyf.html.

16. Ratkowska Jadwiga, *Kiedy powstanie Pomorska Biblioteka Cyfrowa?*. EBIB [online] 2006, nr 74 [dostęp 31 października 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/74/ratkowska.php.

17. Stanisławska-Kloc Sybilla, *Prawo autorskie a biblioteka cyfrowa – opinia prawna sporządzona w ramach projektu KPBC finansowanego z*

Funduszy Strukturalnych UE. EBIB [online] 2005, nr 9 [dostęp 2 grudnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/stanislawsla_kloc.php.

18. Szczepańska Barbara, *Europejska biblioteka cyfrowa*. Poradnik Bibliotekarza, 2006, nr 9, s. 16-17.

19. Weryho Maciej, *Wyszukiwanie informacji w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej*. Bibliotekarz, 2006, nr 2, s. 2-5.

Wykaz zdjęć i ilustracji

Zdj. 1 – BG UMK. 20
Zdj. 2 – Nagroda Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego. 33
Il. 1 – Strona główna KPBC. 35
Il. 2 – Prezentacja dokumentu w formacie DjVu w KPBC. 36
Il. 3 – Opis bibliograficzny w KPBC. 37
Il. 4 – Kolekcja *Regionalia* w KPBC. 38
Il. 5 – Kolekcja *Materiały dydaktyczne* w KPBC. 39
Il. 6 – Kolekcja *Dziedzictwo kulturowe* w KPBC. 40
Il. 7 – Wyszukiwanie zaawansowane w KPBC. 41
Il. 8 – Wyniki wyszukiwania w KPBC. 42
Il. 9 – Wyszukiwanie w Federacji Bibliotek Cyfrowych za pośrednictwem KPBC. 43
Il. 10 – Konto użytkownika w KPBC. 44
Il. 11 – Ulubione publikacje w KPBC. 45